

HISTÒRIA EFEMÈRIDE

Lleida amb la Mancomunitat

La primera institució moderna del catalanisme es va fundar avui fa cent anys amb el suport de les quatre diputacions || A Lleida va modernitzar el sistema de telefonia, va construir i va millorar la xarxa de camins, va crear les escoles especials de la Llar de Sant Josep i va aixecar biblioteques

JORDI GABERNET

LLLEIDA | La constitució de la Mancomunitat de Catalunya, l'embrió institucional del catalanisme polític modern amb la unió en un organisme de les quatre diputacions provincials, compleix avui cent anys. Va ser una eina de prestació de serveis, modernització del país i de difusió i conservació de la llengua catalana. La idea, llançada el 1911 per Enric Prat de la Riba, llavors president de la diputació de Barcelona, perseguia "la reconstitució de la personalitat catalana, regida automàticament per una diputació única". I en els seus moments de tramitació va despertar recels a Madrid (especialment en una època de canvis al capdavant del Govern) i reivindicacions a favor a Catalunya: a Barcelona es va celebrar una manifestació amb més de 100.000 persones el 24 d'octubre del 1913.

Finalment, el rei Alfons XIII va firmar-ne la constitució el 13 de desembre del 1913 i el 26 de març del 1914 el Govern del conservador Eduardo Dato va aprovar-ne els estatuts. I amb això es va constituir la nova institució el 6 d'abril del 1914 amb la presidència d'Enric Prat de la Riba, amb una assemblea de diputats provincials i amb un consell permanent del qual van formar part el llavors president de la diputació de Lleida, Josep Maria Espanya i Sirat, i el diputat Alfred Perenya (responsable de la construcció del Casal Social de Joventut Republicana i del Camp d'Esports).

A Josep Maria Espanya el va succeir com a president de la diputació de Lleida Joan Rovira i Agelet, que va ser candidat a presidir el 1917 la nova institució, una cosa que no va prosperar. Sí que va ser elegit president l'advocat i escriptor lleidatà Romà Sol, que va liderar la Mancomunitat de forma accidental després de la mort de Prat de la Riba l'1 d'agost del 1917.

La de la Mancomunitat va ser una etapa de progrés a Lleida en diferents vessants. Es van inaugurar, el 3 de novembre del 1921, les escoles especials de la Llar de Sant Josep, entre altres infraestructures i equipaments educatius o culturals. La Dipu-

tació actual destaca, per exemple, que va promoure "el desenvolupament i desplegament de la xarxa automàtica de telefonia (amb seu a Balaguer) i que va ser la primera de tot l'Estat". El nou sistema permetia comunicar-se amb una altra persona

sense necessitat de passar per una centralita. El mateix sistema es va implantar a Barcelona en la mateixa època. Es va construir "una xarxa viària per acabar amb l'aïllament de molts municipis de la demarcació de Lleida" i es van crear "les esco-

les d'Agricultura, del Treball i del Comerç Local a Lleida". A més, hi va "haver cessions a Lleida ciutat per a equipaments culturals".

Tot el forjat entre el 1911 i el 1914 es va acabar després del cop d'Estat de Miguel Primo de

Rivera el 1923. El dictador va ordenar la seua dissolució el 20 de març del 1925 després de gairebé onze anys de funcionament.

Per avui diumenge es preveu un acte de commemoració del centenari al Palau de la Generalitat.

FONS BRANGULI/ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA

El primer consell ■ El Consell Permanent amb Prat de la Riba el 6 d'abril del 1914. Josep Maria Espanya i Alfred Perenya, de Lleida, segon i tercer per l'esquerra a la fila inferior.

EL PERFIL

Nom: Josep Maria Espanya Sirat

Naixement: Vielha (1879)

Mort: Bogotà (1953)

Professió: Advocat

Càrrecs: president de la diputació de Lleida (1913-1917). Diputat al Parlament després de les eleccions del 1932 i conseller de Governació de la Generalitat (de març a setembre del 1936, tret del 20 de març al 26 de maig.)

La seua activitat política inclou el pas per diferents formacions polítiques: el 1903 va ingressar al Partit Liberal, encara que posteriorment es va afiliar a Unió Republicana. El 1916 va fundar el Partit Liberal Autonomista de Lleida fins que el 1917 va ingressar a la Lliga Regionalista. Proclamada la Segona República es va adherir a ERC i després de la guerra es va refugiar a Bogotà, on va fundar dos empreses.

"Es tractava de prestar serveis al territori com passa ara"

■ El president de la Diputació de Lleida, Joan Reñé, destaca el paral·lelisme entre la "generositat" institucional que hi va haver amb la creació de la Mancomunitat i ho va comparar amb els acords que hi ha en aquests moments entre les quatre corporacions provincials i la Generalitat. "Estem treballant, com va fer la Mancomunitat, perquè la falta de recursos, a causa de les lleis de l'Estat, no acabi amb la prestació de serveis bàsics."

Reñé, així mateix, elogia la Mancomunitat perquè va "estar basada en un model basat en la generositat institucional entre les quatre diputacions, que van convenir en un criteri de país per donar millors serveis al territori".

A Lleida, "es van construir biblioteques, es van arreglar camins, es va avançar en telefonia, entre altres coses, i amb els recursos molt reduïts com ara".

CRONOLOGIA

Projecte

■ **30 de maig del 1911:** La diputació de Barcelona demana la creació de la Mancomunitat. Prat de la Riba, de la Lliga, va redactar-ne les bases i rep el suport de totes les formacions, tret dels lerrouxistes

Tramitació al Govern

■ **8 de desembre del 1911:** El text és entregat al Govern del liberal José Canalejas i finalitza amb la seua aprovació pel Govern conservador el **26 de març del 1914**, no sense crítiques de sectors liberals i conservadors.

Estatuts a Lleida

■ **15 de gener del 1914:** La Diputació aprova els estatuts.

Constitució

■ **6 d'abril del 1914:** Es forma la nova Mancomunitat.

Abolició

■ **20 de març del 1925:** Primo de Rivera anul·la la institució després d'onze anys.

TASCA A LLEIDA

Infraestructures

■ Millora de la xarxa viària.

Educació

■ Creació de les escoles especials de la Llar de Sant Josep (1921). Millora de centres docents. Promoció de la llengua catalana. Cessions a Lleida ciutat per construir equipaments culturals. Centre de formació de mestres dels Torms.

Telefonia

■ Creació de la primera xarxa de telefonia automàtica (sense passar per una centralita) de l'Estat a Balaguer.

Cultura

■ Trasllat de pintures romàniques del Pirineu a Barcelona. Biblioteca de les Borges i sis més en altres poblacions.

Patrimoni

■ Recuperació dels monestirs d'Àger, de Santa Maria de Covet i Vallbona.

Acta de la diputació de Lleida d'aprovació dels estatuts.